

MØNSTRE OG MONSTRE. HVAD ER MENINGEN?

Mikkel Holm Sørensen

Mønstre; et udtryk, der tidligere var forbeholdt håndarbejde, grafisk design eller beskrivelsen af malerkunst, er i dag et buzzword inden for 'state of the art' videnskab. Hvordan og ikke mindst hvorfor gik det til? For at forsøge et svar på det spørgsmål, må vi på en kort gestalt-safari i moderne videnskabshistorie.

Man kan ikke definitivt sige, som man sjældent kan, hvoraf nutidens videnskabelige interesse for mønstre udsprang. Men som en eller anden vis kineser med sikkerhed har sagt på et tidspunkt: at gå langs floden siger også noget om dens karakter. I stedet for at fastsætte begrebets fødsel, lad os følge da dets udvikling.

Interessen for mønstre er vokset støt de seneste 50 år indenfor en række videnskaber. Denne interesse hænger på mange måder sammen med en anden og mere generel tendens; tilnærmelsen mellem hvad C.P. Snow i 1959 begræd som skismaet mellem "to kulturer": human- og naturvidenskaberne. Tilnærmelserne skyldtes ikke pludselig næstekærlighed, men nøgtern erkendelse af, at en række af virkelighedens fænomener ikke overholder klassiske distinktioner mellem det, der angår den menneskelige ånd og alt andet. Den menneskelige bevidsthed opfattes af mange i dag som et særligt, men ikke løsrevet tilfælde af generelle naturlige principper. Tilsvarende synes visse naturlige fænomener ikke fyldestgørende at kunne forstås uden inddragelsen af størrelser som mening, målrettethed, tegn og andre kategorier, som normalt er nidkært vogtet af humaniora.

Mange forskellige udviklinger bidrog til den øgede forening, men visse bør fremhæves. Kybernetikkens var på mange måder vigtig i den tværvideenskabelige forlovelse. Kybernetikerne samlede om interessen for ligheder mellem organismer og maskiner især med hensyn til formålsrettet opførsel. I et dobbelt forsøg på at forstå intelligens og et ingeniørmæssigt ønske om at udvikle selvregulerende maskiner, skabte kybernetikerne dynamiske modeller til beskrivelse af komplekse processer. Herved skabtes begrebet feedback og det vandt straks genklang således at udtrykket i dag anvendes i flæng. Feedback angiver hvorledes fænomener såsom målrettethed og intelligens bør forstås processuelt, som systemets dans med omgivelserne; frys billedet og både musik og dans forsvinder.

Den dynamiske tilgang forsøgte ikke blot at bevirke nedbrydningen af den årtusindgamle dikotomi mellem det åndelige og det materielle til brug for pragmatiske formål som missilstyringsmekanismer. Kybernetikken repræsenterede det første markante udtryk for en videnskabelig revolution i det tyvende århundrede: en generel vending mod processer i stedet for det hidtidige fokus på byggesten. En langsom overgang fra substansmetafysik til procesmetafysik, som nogle har kaldt skiftet, og som vi kun just er påbegyndt.

En af de store celebre videnskaber i det forgangne århundrede, informationsvidenskaben, var et spin off af kybernetikken men gav selv anledning til

flere videnskabelige spor. Dels en variant fokuseret på overførsel af information, dels en slægtning fokuseret på informationsprocesser, som eksempelvis beregning. Den første variant, som jeg slet og ret vil kalde informationsteorien, valgte en mere klassisk formalistisk og langt mindre ambitiøs vej end sit kybernetiske ophav. Informationsteorien var optaget af kvantitative aspekter af information og ikke filosofiske spørgsmål om intentionalitet og mening. Forståeligt nok, da der var masser af praktiske problemer at tage fat på i den gryende informationsalder, som historien havde udset teorien til at udgøre en hjørnesteen i. Informationsteorien er i sig selv blot nogle statistiske modeller for optimal overførsel af et signal gennem en given 'kanal' hvilket Claude Shannon, informationsvidenskabens formelle fader, selv påpegede. Teorien angår ikke indholdet af signalet, dets mening. I forbindelse med mønstre er klassisk informationsteori således for formalistisk og endimensional til at rumme et sådan begreb.

Til det bør man inddrage termodynamikken. Denne lære om varme og tryk oplevede en øget konsolidering fra den sidste tredjedel af 1900-tallet, og teoriens medvind aftog ikke da den senere slog pjalterne sammen med informationsvidenskabens. Mellem disse to umiddelbart forskellige videnskaber opstod nemlig en stedvis forbrødring, idet energi og information i nogle beskrivende modeller er uadskillelige og endda gensidigt udbyttelige. Sammenhængen skyldes, at både energi og information angår graden af orden i et system. Således anvendte Shannon i begyndelsen udtrykket entropi, hentet fra termodynamikken, til at angive mængden af den manglende information i et givet signal: det hvorom der ikke bliver informeret, det der er fravalgt med den aktuelle tilstand. Den fælles tanke er, at jo flere mikrotilstande i et givet system, der svarer til den realiserede makrotilstand, des mere information om og entropi i systemet. Der er således mere information i bogstavet 'k' end kønnet 'kvinde', da førstnævnte er udvalgt blandt alfabetets 28 bogstaver, mens køn kun har to muligheder. Ligeledes svarer mange flere molekylære tilstande til makrotilstanden 'varme' end til den kemiske struktur i benzin. I termodynamikken angiver entropi, at mængden af energi nok er konstant, men antager gradvist mere ubrugelige former (indtil al energi er omsat til varme, som ikke kan 'oversættes' tilbage til mere ordnede og brugbare former). Den kemiske struktur i benzin er således meget mere ordnet end gaspartiklerne, som farer rundt mellem hinanden i gassen efter forbrænding.

Den anden udløber af informationsvidenskabens specialiserede sig i informations- eller rettere beregningsprocesser. Også dette berømte familiemedlem skulle vise sig at blive altafgørende kulturelt og videnskabeligt med skabelsen af historiens hidtil mest magtfulde maskine: computeren. Videnskabeligt blev teoriens store pragmatiske succes dog problematisk, da mindre beskedne forskere brugte anledningen til at generalisere fra nogle ingeniørmæssige gennembrud til generelle teorier om virkeligheden. Fra at være et velkomment instrument, blev computation en foretrukket metafor for beskrivelse af alverdens fænomener og endte med at udgøre selve forklaringen af disse fænomener. Sigende er det i den sammenhæng, at John von Neumann designede sin computer arkitektur efter neurale modeller, men rollerne byttedes hurtigt i den tidlige kognitionsvidenskab, så hjernen i stedet blev udlagt som en computer.

Det dominante fokus på computationelle processer, stoppede imidlertid ikke ved hjerner og intelligens, men har siden opnået regulær metafysisk status. Især fysikeren, vidunderbarnet, opfinderen og det videnskabelige brand Stephen Wolfram er

interessant i den sammenhæng. Wolfram hævder i bund og grund, at alle universets fænomener kan forklares som mønstre af beregningsprocesser. Udgangspunktet er de såkaldte cellulære automater (CA), som typisk er en- eller todimensionelle skakbrætslignende verdener, hvor de enkelte cellers tilstande (eks. hvid eller sort, tændt eller slukket) afhænger af naboernes tilstand og et overordnet styrende regelsæt. Et regelsæt kan være: hvis 3 eller flere nabofelter er tændte: sluk eller forbliv slukket; hvis to nabofelter er tændte: tænd eller forbliv tændt; hvis et nabofelt er tændt: forbliv uændret osv. Ved at ændre regelsættet eller dimensionerne, skabes nye særegne udviklinger, og selv simple regler giver komplekse mønstre ved et tilstrækkeligt antal gentagelser (à la fraktaler). Således har Wolfram skabt de mest fantastiske former ved systematisk at afprøve forskellige regler og dimensioner.

Eventyret begyndte en dag, da Wolfram træt kastede et blik fra computerskærmen til konkylien, han brugte som brevvægt på skrivebordet og så en slående lighed: Wolfram havde en åbenbaring. Tilfældet kunne ikke være enestående, tænkte Wolfram, men måtte røbe en dybere hemmelighed i universet. Som de fleste andre fysikere og matematikere, bekender Wolfram sig til Galileos diktum om at universets bog er skrevet med matematikkens tegn. Til forskel fra tidligere er det dog algoritmers styring af dynamiske processer, der optager Wolfram, og ikke matematikken som virkelighedens skelet. Wolfram har derfor siden været på en mission for at bevise, hvorledes alle processer og mønstre i universet er udtryk for beregningsprocesser: Universet er slet og ret én stor computer.

Selv om teorien er noget bombastisk, er der dog en del studier, som synes at bekræfte lignende principper i naturen. For eksempel går de såkaldte Fibonacci tal (talrække opnået ved at addere de to foregående tal i rækken: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13 osv.) igen mange steder i naturlige strukturer såsom konkylier, palmer, solsikkeblomster og grankogler. F.eks. er blade på blomster altid i sæt af enten 3, 5, 8 osv. inden det nye lag starter uden på det første blad. Især særtilfældet kaldet 'det gyldne snit' (opnås ved at dele tal i rækken med det foregående), opdaget allerede af pythagoræerne og nærmest en besættelse for Michelangelo, har givet sådanne naturlige relations-tal populær status.

Mønstrene studeres imidlertid mere videnskabeligt af bl.a. morfologer og kemikere i håbet om en afkodning af naturens principper for vækst. Da DNA ikke kan rumme information om alle strukturelle detaljer i en organisme, antages mønstre ikke udlukkende at hidrøre fra DNA'ets information, men også fra materialernes egne kemiske karakteristika (som DNA'et blot har lært at orkestrere). Studiet er ikke blot interessant for at forstå biologisk vækst hinsides 'gen-chauvinismen'; den platoniske afart af molekylærbiologi, som tildeler DNA en altoverskyggende rolle i forståelsen af biologisk organisation, og som reflekteres hyppigt i mediernes historier om fundet af 'genet for' venstrehåndethed, pædofili eller hang til japanske tegneserier. På længere sigt håber man, at en forståelse af biologisk vækst kan afføde nye former for multidimensional beregning til næste generation af computere. Beregning som anvender materialers topologiske og strukturelle egenskaber og bringer computation hinsides endimensionale rækker af '1'er' og '0'er', for at opnå såvel nye kvantitative som kvalitative egenskaber i computere.

I denne sammenhæng er det fristende at vende det algoritmiske fokus om og tilbageerobre virkelighedens materialitet fra den platoniske mafia ved at hævde, at

beregning opstår som følge af strukturelle processer og ikke omvendt. Præcis som von Neuman viste hvorledes cellulære automater ikke blot danner strukturer, men også kan fungere som regnemaskiner, hvis man udnytter deres regelmæssighed. Mønstre og beregning er måske forskellige aspekter af samme sag.

Wolfram er langt fra en enlig svale, men hører til en voksende skare af fysikere, som opererer med en algoritmisk forståelse af virkeligheden. Forfatteren er dog af den ydmyge overbevisning, at nogle af disse er ofre for en klassisk fælde: at opfatte alting i lyset af den seneste teknologi. Således er mange i anden halvdel af det tyvende århundrede forfaldet til at se alt i computerens spejlbillede. Til trods herfor, er tanken om processuelle mønstre som virkelighedens fundament på mange måder et fremskridt fra statiske atomare legoklodser (selvom cellulære automater består af cellulære atomer, er dette mest en bekvemmelig idealisering). Desuden rummer 'mønster-tilgangen' den omtalte dobbelthed, hvor materialitet, mønstre, beregning og proces udgør uadskillige dele.

I biologien og den svært naturalistiske kognitionsforskning er mønstre også i vælten. Dog i en mere erkendelsesmæssig forstand, hvor mønstre er knyttet til mening. Med en populær og noget slidt vending fra en af de tidlige kybernetikere Gregory Bateson, kan mønstre beskrives som "en forskel, der gør en forskel". Den sidste del af mantraet er vigtigt, idet tanken om et mønster uden relation til en betragter ikke giver mening i dette perspektiv. Som al anden mening er et mønster en særlig konfiguration af nogle bestanddele som udgør et relevant tegn for en given observatør. Mønstret er relevant, fordi det udgør en del af et funktionelt miljø for observatøren. Systemisk set er mønstret relevant for det observerende systems selv-opretholdelse. Præcis som energi og materialer er det.

Den estiske baron og biolog Jacob von Uexkülls beskrivelse af skovflåten er et kanonisk eksempel i den henseende. Flåten har brug for blod, og til det anvender den tre tegn fra sin position på en frithængende kvist: 1) duften af pattedyrsved, som indikerer, at en donor er i nærheden. 2) Hvis flåten lander blødt og varmt efter at have sluppet kvisten, er den sikkert landet på en donor. 3) Når temperaturen ikke længere stiger i dens vandring rundt på værten, ved flåten, at den er ved huden, og måltidet kan begynde. Uexküll hævdede, at flåtens verden - "Umwelt" - primært består af et landskab af sved, pels og varme. Et landskab som flåten skaber i interaktion med sine omgivelser.

Flåten er et simpelt eksempel på hvorledes virkeligheden består af mønstre for alle organismer på udkig efter de rette selvopretholdende interaktioner. Den økologiske (nej, ikke forbrugerideologien, men 'læren om omgivelserne') psykolog James Gibson kalder sådanne mønstre for 'affordances'. Hermed mener Gibson, at sveden 'tilbyder' en fødekilde, pelsen en kravleplads og huden en bide og sugeflade for flåten. På samme vis tilbyder mønstret 'en ren mellemstor mobil flade' henholdsvis: en tallerken, hvis man vil spise (og fladen er ren), en målskive i Det Muntre Køkken – eller en kærkommen genstand til at demonstrere sit raseri, hvis man løber tør for ord i et skænderi.

Som tegn på uforbederlig 'voksenhed' er det, når man ikke længere kan gå i ekstase ved at træde ind i legetøjsbutikken eller på den gode legeplads. Genstandene er 'døde' og vækker ikke længere et fyrværkeri af mulige interaktioner. Verden er ikke længere

den samme, kan vi sige med flæbende sentimentalitet. Således skyldes (ikke-spoleredes) børns evne til at få en pind til at 'leve' og udgøre at gevær, en hest eller en tryllestav nok, at de endnu ikke er så justerede med hensyn til forventeligt udkomme af interaktioner. Mange flere muligheder står åbne for barnet, og legen udgør en afsøgning af mulighedsfeltet og dermed en opbygning af deres virkeligheds mønstrethed. Så selvom enkelte mønstre, så som ansigtslignende gestalter synes at være 'hardwired' i vores neurale arkitektur, er det både u hensigtsmæssigt, uøkonomisk og særdeles vanskeligt at lagre mønstre genetisk. Verden iklædes i stedet mønstre af barnet selv som følge af relevans og behov. Det vil sige på baggrund af barnets interaktioner med andre og dets fysiske og kulturelle kontekst. Denne evige genopfindelse af den dybe tallerken er en fordel, når verden kontinuerligt ændrer sig og derfor ikke bør præpareres genetisk. Der bør være plads til tilpasning. Eller som biologer udtrykker det: selve evnen til tilpasning er en evolutionær tilpasning.

For organismen udgør et mønster altså tegn på et muligt udkomme af selv-opretholdende interaktioner. Mønstret bebuder en mulig mønstring af omgivelsernes ressourcer. Sådanne selvopretholdende interaktioner er nødvendige, fordi alle interessante systemer er termodynamisk åbne, hvilket vil sige, at de har brug for tilførsel af energi og information for deres blotte beståen. Glasset behøver intet input for at bestå, men vil derimod gå itu hvis det tilføres for megen energi. Stearinlyset kan derimod ikke brænde, hvis ikke flammen holder temperaturen over antændelsepunktet, hvis ikke konvektion fra flammen udstøder gasser og tiltrækker ilt, hvis ikke varmen smelter stearin til brændstof. Forskellen mellem stearinlyset og organismen er, at organismen selv kan gøre noget, hvis selvopretholdelsen er truet. Den kan flytte sig, bekæmpe trusler, og endda lægge planer om fremtidig opretholdelse, hvis vi taler om de vise pattedyr. Liv er derved ikke blot åbne systemer, men tilpasningsdygtige. Lyset er prisgivet situationen. Til gengæld for sit uendelige arbejde med at opnå energitilførsel skænkes liv altså tilpasningsevne.

I forhold til mønstre kan åbne adaptive systemer siges at balancere mellem 'frossen' perfekt orden, som krystallerne i glasset, eller det ukontrollerede virvar af molekyler i gassen. I moderne biologi siger man, at liv "balancerer på kanten til kaos". En anden og måske lidt søgt analogi er, at kognition, i lighed med de tidligere omtalte cellulære automater, hvor beregning og udfoldelsen af mønstre ikke kan adskilles, også er udfoldelsen af mønstre.

Du kender det sikkert fra dagligdagen. På sin vis er det det der sker, når man ikke kan komme på den rette idé; systemet er for meget eller for lidt i ro. Man er lidt for sløv om morgenen, og lidt for hektisk efter for megen kaffe til at udrette noget interessant senere på dagen. Nogle gange skal man blot gå en tur. Rejser er typisk meget befordrende for nye ideer, da de vante kategorier bliver motioneret. Kreativiteten indfinder sig, når det indsamlede videns krudt antændes af en pludselig gnist – og krudtet er tørt. Den romantiske kunstneropfattelse vil også have, at kunstneren må lide for at skabe – befinde sig på randen til eksplosion. I dag siger vi, at kunstnere må være lidt neurotiske.

Biologer har gjort forsøg med mønstre som relaterer sig til kunst mere direkte. Med 'super-normale' stimuleringer af forskellige dyr vha. forstærkede mønstre, kan tilsvarende forstærkede reaktioner opnås. Hvis f.eks. en fugleunge er disponeret for at gabe efter mad ved synet af en rød stribe på forældrenes næb, kan adfærden

forstærkes ved at præsentere ungen for ekstra røde striber på en pind. Nogle forsøg viser endda, at ungen reagerer kraftigere, jo flere striber de ser. Amerikanske neurologer hævder således, at æstetik, og især effekten af abstrakt kunst, bør forklares med sådanne over-stimuleringer af vores hunger for visse tegn. Hvorvidt disse teorier holder vand, vil jeg ikke give mig i kast med at analysere her. Interessant er det dog at bemærke, hvorledes effekten af mønstre tilsyneladende kan skrues op og ned.

Et mønster kan aldrig være enestående – i ordets bedste betydning – men må have en historie; mønstret må i det mindste have indfundet sig i en eller anden lignende form før. Mønstre er genkendelse. Hvis du aldrig tidligere har set en konfiguration eller elementer deraf, kan den ikke give mening; hvis et stykke musik ikke på nogen vis lyder som noget du tidligere har hørt, er det svært at forestille sig det være interessant; hvis skulpturen bryder med alle hidtil sette udtryk kan den næppe kaldes kunst.

Eksemplerne afslører sig hurtigt som tankespind, idet tanken om en gestalt uden lighed med noget vi tidligere er stødt på, i sig selv er meningsløs. Det skyldes, at alle relationer selv er relationelle. Der vil altid være et eller andet aspekt af konfigurationen, som har analogi til en anden konfiguration. Intet erkendbart er absolut nyt. Mon ikke netop faren for lighed med noget profant er grunden til at de kære guder ofte er underlagt afbildningsforbud (at de alligevel optræder inkarneret i mange religioner, skyldes vores uhyre behov for mønstergenkendelse og en tabloid historie)? Hermed ikke sagt, at alle mulige mønstre opstod med big bang, blot at udvidelsen af den samlede pulje kun kan ske gradueret.

Mønstre er også en social regulator. Ve den, der ikke lærer at se, eller i det mindste reagere på mønstre som fællerne i den samme kultur; hun er - i bedste fald - nødt til at affinde sig med at henslæbe livet som kunstner, hvis mønstrene er oversættelige til andres – men vil blive udstødt fra normalitetens tyranni, hvis de ikke kan (hermed ønsker jeg ikke at forklejne de lidelser som eksempelvis skizofrene gennemgår). Kreativitet kalder vi dannelsen af nye acceptable mønstre fra puljen af mulige mønstre, og den succesfulde kunstner formår at balancere mellem totalt fravær af mønstre og forudsigelighed. Præcis som det dynamiske system balancerer mellem kaos og total orden. Det kunne være grunden til at god kunst formår at forblive 'levende'.

Selvom den tværvidenskabelige interesse for mønstre nok er ny, bærer begrebet på en tung metafysisk bagage. For at søge hjælp til denne påstand i det engelske, så kommer "pattern" af 'patron' og hænger sammen med 'pater' altså fader. Heroverfor står 'mater', moder som er grundlaget for 'materie'. Med mønstre har vi altså den klassiske jødisk-kristne, og slet skjulte mandschauvinistiske, modstilling mellem stof og form og kvinde og mand. Man skal ikke læse meget Platon, Augustin eller Descartes for at blive belært, at sjælen eller ånden er det 'rene', det 'egentligt værende' og 'rationelle' og materien blot 'dyrisk', 'beskidt' og 'mekanisk'. Aristoteles belærte os om, hvorledes manden i undfangelsen bidrager med 'formen' og kvinden 'stoffet'.

Mønstre har også i dagligdags betydning et vist normativt præg, som kommer til udtryk i eksempelvis mønsterborger og mønstereksempel (i lighed med den beslægtede term 'model'). Mønster betyder i denne forstand noget i retning af forbillede.

Det nye fokus på mønstre viderefører en lang asymmetrisk, dualistisk, vestlig tradition, men ideologien afslører sig ikke blot i dualisme. Vor kulturhistorie har også været præget af en forkærlighed for synet og visuelle metaforer. Forbindelsen til den antropofile rationalisme ligger lige for, hvis man husker på, at Platons ideer kommer af billede 'idea', og at 'teori' på græsk kommer af theoria 'beskuen'. Forkærligheden for synet er stadig markant. Prøv selv at tælle syns- og lysmetaforer for erkendelse: indsigt, dunkel tænkning, få syn for sagen, indlysende, oplysende, et lyst hoved etc. Således opnår begrebet mønster en del af sin intuitive kraft indenfor forskellige videnskaber ved primært at behage vort visiocentriske verdensbillede (sic).

Når mønstertænkningen er så populær, skyldes det dog ikke blot denne ideologiske bagage, men også dets anvendelighed: kunst, musik, sprog, kognition og videnskaben (-s forsøg, som forsøger at oversætte teori til et konstaterbart udkomme) synes at afhænge af mønstre. Desuden forekommer mønstre på alle niveauer: en frasering, en melodi, et værk, en kunstners stil, en genre og musik som alment begreb, er alle former for mønstre hjemmehørende på forskellige niveauer. Dertil skal lægges udtrykkets store intuitive kvaliteter. Af samme grund har jeg end ikke defineret begrebet, på trods af at det udgør omdrejningspunktet i nærværende skrift.

Men hov, stop en gang. Hvis begrebet er så generelt, forsvinder dets egen evne til at udpege mønstre så ikke på ironisk vis? Hvis alt er mønstre, er ingenting mønstre, da begrebet således ikke bidrager med nogen information. Selvom fælles termer er nødvendige for at bygge bro mellem de 'to kulturer', kan terminologi også maskere tomhed, som når parasitiske managementteorier kaster sig opportunistisk frådende over nye begreber og udsuger al beskrivelsesmæssig kraft af dem.

Man kan således hævde at mønstrene kun findes på kejserens seneste klæder. Hvis man hører til den pessimistiske type, kan man sågar skadefro blive stående her. Videnskabens historie er dog en fortælling om begrebernes dynamiske udvikling gennem konkurrence og udvælgelse. I starten er vokabulariet ofte unuanceret, metaforisk og tæt på hverdagens erfaringer. Efterhånden som det udvikles finder en raffinering sted, og langsomt udkrystalliseres mere præcise, differentierede og abstrakte betegnelser. Historien bliver nok den samme for mønstre, som deler træk med tidligere fæller som i dag hviler på den terminologiske kirkegård pga. utilstrækkelig forklaringskapacitet eller plausibilitet.¹

Selvom videnskabernes håndtering af mønstre stadig er noget famlende, som den unge elskers prøvende hænder, er retningen interessant og i forfatterens øjne godartet. Skridtet mod en syntetisk verdensopfattelse, der bygger bro mellem de videnskabelige kongedømmer, og som samtidig erstatter en substantiel opfattelse af alt (-ing!) med en processuel er afgørende. Hvorvidt mønstre samtidig kan bidrage til at udviske det horisontale skel mellem mening og materie bliver interessant at følge.

For at slutte cirklen - det mest perfekte af alle mønstre - må jeg vende tilbage til titlen. Mit staveprogram har nidkært ændret 'mønster' til 'monster' i bedrevidende overbevisning om, at teksten var engelsk. Men måske er programmet vist og ikke blot algoritmisk pligtopyldende. Måske vil det sige noget til mig, et budskab; måske er

begrebet 'mønster' et videnskabeligt monster, et nyt vildspor i den vestlige tænkning. Måske skyldes min udlægning blot en tendens til at se mønstre overalt.

ⁱ Dermed dog ikke sagt, at jeg affejer diskussionen om videnskabelige begrebers fænomenologiske forankring. Kort sagt er spørgsmålet, hvorvidt videnskabelige begreber besidder ægte forklaringskraft, hvis de ikke umiddelbart kan oversættes til noget perceptuelt begribeligt - mønstre. Hvis en teori er et lukket formalt system, uden demonstrative konsekvenser som kan afprøves empirisk, er det svært at forestille sig, at teorien forklarer os noget om virkeligheden.